

Р. Ю. ОВЧАРИК, канд. екон. наук, доц.

О. В. ОВДІЙ, с. викладач

В. С. НЕГОДЕНКО, канд. екон. наук, доц.

Т. Ю. КОПОТІЄНКО, канд. екон. наук, доц.

В. П. МІНЯЙЛО, канд. екон. наук, доц.

МІСІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКО-АУДИТОРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Резюме. Бухгалтер, аудитор – професії, які завжди були затребуваними на ринку праці. Воєнний стан в Україні, запроваджений у 2022 р., вносить деякі корективи у формування ринку праці. Зокрема це питання стосується бухгалтерсько-аудиторського персоналу. Безліч підприємств були вимушені покинути територію місця реєстрації, чимало працівників згаданих посад вимушено залишили Україну і не повернулися. Це свідчить про те, що на сьогодні має місце зміна структури обліково-аудиторського персоналу підприємства, що суттєво вплинуло на формування заробітної плати цієї категорії працівників, їхній статус і потреби на ринку праці. Стаття містить дослідження, що стосуються рейтингу посад і місця аудитора та бухгалтера в структурі адміністративно-управлінського персоналу підприємства. З метою визначення престижності та рівня заробітної плати бухгалтера і аудитора проаналізовано середній рівень заробітної плати, визначено рейтинг зазначених посад у порівнянні з іншими посадами. Досліджено головні причини дисбалансу посад і низького рейтингу бухгалтера та аудитора серед інших посад на підприємствах України. Досліджено загальну тенденцію зміни середньої заробітної плати цієї категорії працівників, визначено подальші можливі зміни і вплив різних факторів. Сформовані висновки, підтверджені статистичними даними, надали можливість сконцентрувати увагу на головних напрямках покращення структури ринку праці обліково-аудиторського персоналу й аналізі ключових факторів, що зумовляють підвищення середньої заробітної плати цієї категорії працівників.

Ключові слова: бухгалтер, аудитор, середня заробітна плата обліково-аудиторського персоналу, рейтинг посад, середня заробітна плата в Україні, вимоги до обліково-аудиторських посад, топ-5 посад аудитора, коефіцієнтний аналіз заробітної плати аудитора (бухгалтера), загальна тенденція.

ВСТУП

За умов глобалізації світових ринків капіталу і світової економіки загалом, а також з урахуванням підвищення недовіри до фінансових ринків із боку інвесторів і громадськості через фінансові кризи та нестабільність економік США й окремих країн ЄС, запровадження воєнного стану в Україні зробили дедалі важливішими дослідження різноманітних світових моделей інститутів аудиту і бухгалтерського обліку. Залежно від них формується перелік можливих посад працівників зазначеної галузі, рівень їхньої заробітної плати, престиж професії і довіра до них. Формування ринку обліково-аудиторського персоналу підприємства набуває доволі вагомого значення як на практиці, так і у сфері наукового дослідження. Типове середнє підприємство завжди має штат бухгалтерської і внутрішньої аудиторської служби. Дослідження ринку праці в період воєнного (повоєнного) стану, зокрема аналіз ролі бухгалтера і аудитора

на підприємстві, формує цілий перелік питань. Чимала кількість підприємств вимушено покинула територію через військові дії, що вплинуло на середньоспискову чисельність працівників, зокрема і наявність посад бухгалтера і аудитора, як таких. Воєнний (повоєнний) стан створює особливі умови функціонування бухгалтерсько-аудиторського персоналу та підкреслює їхню роль у формуванні прозорості та надійної системи обліково-аналітичної інформації, що надалі задовольняє потреби користувачів. Особливістю таких професій є те, що вони беруть на себе відповідальність за точність і достовірність інформації, яка буде використана в управлінні не лише підприємством, а й цілими комплексами і галузями національної економіки.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Важливим є те, що значення “бухгалтера” і “аудитора” підкреслюється їхньою роллю в гарантіях несплати різного роду штрафів.

Наприклад, згідно з даними Державної аудиторської служби за 2022 р., у результаті проведених контрольних заходів на 348 підприємствах незалежно від форм власності було виявлено фінансові порушення, що привели до втрат на суму близько 450,0 млн грн [2].

Основним завданням головного бухгалтера підприємства є участь у системі формування та реалізації системи внутрішнього аудиту. Бухгалтер та аудитор завжди беруть участь у прийнятті рішень щодо формування виробничої системи підприємства, її вдосконалення. Таким чином, сучасний “бухгалтер” і “аудитор” — це працівник, який впродовж життя формує і підвищує свою професійну репутацію.

Таким чином, проблема дослідження формування рейтингу посад обліково-аудиторського персоналу підприємства має наукове значення в галузі організації бухгалтерського обліку та аудиту. Вплив рівня заробітної плати і затвердження її в штатному розкладі підприємства за видами посад впливає на престиж бухгалтера / аудитора.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанню дослідження ролі бухгалтера та аудитора присвячені праці багатьох науковців, з-поміж яких: К. В. Безверхий, М. І. Бондар, Н. О. Бондаренко, О. Г. Задніпровський, Т. Г. Камінська, Т. М. Ковальчук, Л. П. Кулаковська, М. Д. Корінко, А. В. Лисюк, П. Ліллі, І. І. Никифорак, В. П. Міняйло, М. Ф. Огійчук, Ю. В. Піча, І. Т. Райковська, Дж. Робертсон, В. В. Рядська, О. О. Скорба, Дж. Уельс, В. Б. Усач, Л. С. Шатковська, В. А. Шпак та ін.

Усі вони підкреслюють значення професії “бухгалтера” і “аудитора”, а на основі методів групування виокремлюють їхню роль у системі управління підприємства за їхніми функціями, стверджують про необхідність їх професійного зростання і постійного підвищення професійної кваліфікації задля задоволення інформаційної системи підприємства. Наукова література зазвичай прив’язує роль обліково-аудиторських працівників відповідно до норм Кодексу професійної етики бухгалтера, чинного законодавства у сфері бухгалтерського обліку й аудиту. У працях сучасних науковців недостатньо приділено уваги питанню оплати праці бухгалтера й аудитора, що є важливим фактором, який формує ринок працевлаштування, визначає місце такої посади в рейтингу посад і підкреслює їх значення.

Метою написання статті є: дослідження ринку праці в Україні; визначення місця посад бухгалтера й аудитора серед посад і спеціаль-

ностей; дослідження головних факторів, які формують їх середній заробіток. Під час написання статті були поставлені завдання: проаналізувати рейтинг посад бухгалтера й аудитора на ринку праці в Україні, дослідити середній рівень заробітної плати працівників обліково-аудиторського персоналу; порівняти рівень заробітної плати з середніми заробітками на макrorівні по Україні; виділити головні фактори, що впливають на формування заробітної плати бухгалтерів / аудиторів. У процесі наукового дослідження було використано методи узагальнення, систематизації, порівняння, групування, оцінювання, трендового аналізу, середніх величин.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На формування ринку посад у галузі бухгалтерського обліку й аудиту, а також рівень їхнього заробітної плати значний вплив мають моделі інституту бухгалтерського обліку й аудиту. Будь-яка з моделей інституту бухгалтерського обліку та аудиту передбачає чітко визначену роль держави в побудові інституту такого органу. У приватній моделі участь держави обмежується впливом на формування керівних органів приватних професійних організацій і контроль за їхньою діяльністю, моніторингом рівня довіри до таких організацій із боку інвесторів і суспільства. У державній моделі роль держави є провідною та визначальною. Саме держава забезпечує регулювання інституту бухгалтерського обліку й аудиту та гарантує інвесторам і суспільству надійність функціонування останнього, дотримання встановлених законів і “правил гри”. Відповідальність перед інвесторами і суспільством у змішаній моделі розмежується між державою та професійними саморегулюючими організаціями. Тобто державна складова не виключається з будь-якої моделі інституту бухгалтерського обліку та аудиту. На рівні Європейського Союзу визначено чіткі вимоги до інституту бухгалтерського обліку та аудиту, проте вони не передбачають створення єдиної моделі. Інакше кажучи, кожна країна — член ЄС має дотримуватися вимог Співтовариства, але зберігати національні особливості, які формуються під впливом неформальної та організаційної складових інституційного розвитку. Варто зазначити, що Європейський Союз зацікавлений в ефективній співпраці з третіми країнами і намагається у своєму законодавстві передбачити можливості сумісності та взаємного визнання інших моделей інституту бухгалтерського обліку та аудиту у світі. Залежно від моделі формування інституту бухгалтерського обліку та аудиту утворюються різні посади обліково-аудитор-

ських працівників, що насамперед пов'язано з інтернаціоналізацією і глобалізацією фінансових ринків, формування різного рівня заробітної плати таких працівників. У світі з'являються дедалі більш потужні мережі представництв і дочірніх організацій, поступово втрачається поняття національної приналежності організацій до окремих країн. Завдяки плідній співпраці країн на рівні міжнародних професійних організацій у сфері бухгалтерського обліку та аудиту вдалося чітко визначити системоутворювальні фактори інституту аудиту: допуск до професії бухгалтера і аудитора, сертифікація бухгалтерів і аудиторів, ведення реєстру аудиторів та аудиторських фірм, забезпечення контролю якості та суспільного нагляду за здійсненням професійної діяльності суб'єктами цього ринку. Дослідивши вплив різних моделей інституту бухгалтерського обліку та аудиту у світі, можна стверджувати про наявність однакових "правил гри" на ринку бухгалтерського обліку та аудиту, етичних і професійних вимог, що встановлюються на рівні окремих країн або Співтовариств, а також формування їх системи оплати праці.

Таким чином, формально у світі діють єдині вимоги до професії бухгалтера і аудитора, що забезпечувало б зрівняність рівнів їхньої заробітної плати. Водночас в Україні важливою є організаційна складова, що визначає змішану модель і впливовість професійних організацій і рівень довіри до них з боку інвесторів і суспільства, що супроводжує формування низького рівня заробітної плати працівників аудиторських компаній і підприємницьких структур.

Повоєнний стан у порівнянні з початком воєнних дій у 2022 р. характеризується тим, що ринок фахівців на ринку праці поступово стабілізується, формуючи середні заробітки за сферами діяльності, виходячи з реального фінансового підприємства та наявного населення, яке залишилося в Україні. На сьогодні рейтинг фахівців і професіоналів за сферами діяльності залежно від заробітку формує місце "бухгалтера" та "аудитора" і підкреслює їхню роль і значення. Маркетингові дослідження сайту "Work.ua" [7] представили рівень середньої заробітної плати за рейтингом сфер діяльності в розрізі посад (табл. 1).

Результати ранжування свідчать, що спеціальності "бухгалтер" і "аудитор" перебувають на одному рівні з працевлаштування і в рейтингу середніх заробітних плат посіли 24 позицію з 27 позицій сфер діяльності, що є не найкращим показником. Низький рівень заробітної плати останніх сформувався насамперед під впливом перевищення кількості резюме, поданими на такі посади, у 43 рази.

Значний вплив на формування невисокого рівня середньої заробітної плати у сфері бухгалтерського обліку та аудиту (15107,00 грн) також мали такі чинники: запровадження воєнного стану; тимчасове припинення діяльності деяких підприємств; трансфер технологій із окупованих областей у безпечні місця; зміна середньої заробітної плати за територіальною ознакою України тощо. Доцільно зосередити увагу на тому, що посади сфери обслуговування є найбільш затребуваними на ринку праці, про що свідчить кількість відкритих вакансій із середньою заробітною платою 15804,00 грн. Не менш важливим є те, що посади бухгалтера й аудитора зараховують до другого рівня управління підприємством після керівника, заступників керівника, "головного бухгалтера", а їхня середня заробітна плата на 42 % менша від працівників у сфері "топменеджменту" і керівництва вищої ланки. Негативним на нашу думку є те, що працівники таких сфер діяльності, як транспорт, автобізнес, виробництво, мають набагато вищу заробітну плату ніж бухгалтери й аудиторів.

Аналізуючи середню заробітну плату працівника сфери бухгалтерського обліку та аудиту (рис. 1), доходимо таких висновків.

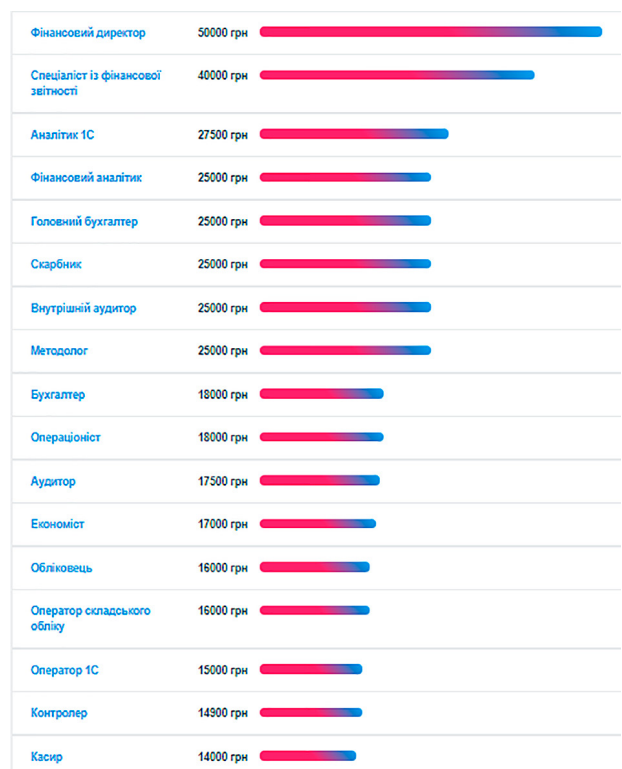

Рис. 1. Середня зарплата за категоріями "бухгалтерія", "аудит" в Україні станом на 01.09.2023 р. [7]

Рейтинг середньої заробітної плати в розрізі сфер діяльності за видами посад в Україні станом на 01.09.2023 р. [7]

Сфера діяльності	Середня зарплата за вакансіями,		Кількість вакансій, од.	Середня зарплата згідно з резюме, грн	Кількість резюме, од.
	грн	ранг			
Топменеджмент, керівництво вищої ланки	26229	1	993	27040	81955
Нерухомість	24131	2	672	27681	11572
Транспорт, автобізнес	21018	3	7439	19919	349819
Охорона, безпека ¹	19499	4	12816	19883	478684
Сільське господарство, агробізнес	19499	5	1234	21882	31678
Адміністрація, керівництво середньої ланки	19376	6	8 290	20869	518 063
Будівництво, архітектура	19129	7	5 314	20083	244273
ІТ, комп'ютери, інтернет	18935	8	5 750	18371	258 297
Управління персоналом, HR	18652	9	1821	18078	83975
Юриспруденція	18364	10	1043	18374	84516
Культура, музика, шоу-бізнес ¹	18203	11	5471	16579	211456
ЗМІ, видавництво, поліграфія ¹	17644	12	2877	17832	105989
Медицина, фармацевтика	17521	13	5977	17696	187015
Робочі спеціальності, виробництво	17406	14	18228	19495	468062
Дизайн, творчість	17340	15	2591	15396	142549
Охорона, безпека ¹	17207	16	1859	15847	121378
Телекомунікації та зв'язок	16895	17	3659	18100	150069
Культура, музика, шоу-бізнес ¹	16518	18	644	19888	80504
Страховання	16358	19	182	22340	5854
ЗМІ, видавництво, поліграфія ¹	16235	20	1815	17064	201229
Готельно-ресторанний бізнес, туризм	15909	21	10182	18893	316338
Сфера обслуговування	15804	22	18292	17364	536288
Освіта, наука	15261	23	4380	16669	236540
Бухгалтерія, аудит	15107	24	6247	16976	270472
Фінанси, банк	14911	25	3856	17482	180816
Секретаріат, діловодство, АГВ	14666	26	4719	15738	488078
Роздрібна торгівля	14258	27	11999	14324	543457

Примітка: ¹ Сфери діяльності досліджувались в різних границях середньої заробітної плати відносно до кількості поданого резюме.

Науково обґрунтовано, що оптимальна структура управління працівниками бухгалтерії переважно відбувається за переліком таких посад: головний бухгалтер, заступник головного бухгалтера, бухгалтер, касир.

Компанії, які надають послуги у сфері аудиту, передбачають у штатному розкладі посади аудитора, контролера, внутрішнього аудитора. Ринку праці сьогодення засвідчує, що заробітна плата аудитора без сертифіката в аудиторській компанії відповідає рівню рядового бухгалтера підприємства і коливається в середньому від 17500 до 18000 грн, що на 19 % вище від се-

редньої заробітної плати умовного середнього працівника бухгалтерсько-аудиторської ланки і на 39 % нижче від заробітної плати працівників керівного складу бухгалтерської служби.

Незалежно від напрямку діяльності підприємства воно може обійтися без бухгалтера, аудитора, контролера, ревізора. Аналіз вакансій серед вітчизняних компаній за посадами "бухгалтер" і "аудитор" дає змогу узагальнити і зазначити, що до них висувається певний перелік вимог, зокрема:

- обізнаність щодо вітчизняної системи обліку і оподаткування;

- знання міжнародних стандартів обліку і аудиту;
- досвід роботи;
- знання іноземної мови;
- здатність кандидата на посаду до саморозвитку і самонавчання [8–10].

Порівняння показників середньої заробітної плати в розрізі областей України, що надає Державна служба статистики України [6], а також дані про середню заробітну плату працівників бухгалтерсько-аудиторської сфери [7] свідчать про наступне (**табл. 2**).

Сформований попит і пропозиція на ринку праці за посадами бухгалтера й аудитора чітко підкреслює, що оплата праці останніх у різних регіонах неоднакова. Аналіз засвідчує, заробітна плата бухгалтера та аудитора вища

від середньої заробітної плати майже в кожній області, за винятком Запорізької, Миколаївської та Сумської областей. Офіційні дані статистики свідчать, що вище середньої зарплати на 25–30 % отримують бухгалтери в Закарпатській, Херсонській, Київській і Львівській областях. На **рис. 2** подано топ-10 великих міст України, де заробітна плата бухгалтера і аудитора є трохи вищою за їх середню заробітну плату в області.

Аналіз середньої заробітної плати на посадах бухгалтера, аудитора в обласному центрі в порівнянні з середньою заробітною платою загалом по області на цих посадах підтверджує наявність відхилень. Зокрема діапазон коливання заробітної плати в містах від заробітної плати по області найвищий у м. Київ і м. Одеса. Це можна пояснити насамперед наявністю

Таблиця 2

Середня місячна заробітна плата бухгалтера в регіонах України та її порівняння з середньомісячним рівнем заробітної плати по обласних центрах станом на 01.01.2023 р. (сформовано авторами)

Область	Середня заробітна плата в області за 2022 р., грн [6]	Середня заробітна плата бухгалтера станом на 01.01.2023 р., грн [7]	Заробітна плата бухгалтера у відсотках до середньої заробітної плати по області, %
Вінницька	12555,00	14000,00	112
Дніпропетровська	14479,00	16000,00	111
Донецька	15480,00	–	–
Житомирська	12123,00	14000,00	115
Запорізька	14510,00	13500,00	93
Івано-Франківська	11827,00	14000,00	118
Київська	15152,00	20000,00	132
Кіровоградська	11658,00	–	–
Волинська	11735,00	14500,00	124
Львівська	12936,00	17500,00	135
Луганська	12266,00	–	–
Миколаївська	14382,00	13500,00	94
Одеська	12960,00	16500,00	127
Полтавська	13412,00	14000,00	104
Рівненська	13358,00	15000,00	112
Сумська	12119,00	11800,00	97
Тернопільська	11455,00	15000,00	131
Закарпатська	12115,00	18500,00	153
Харківська	12510,00	14500,00	116
Херсонська	11778,00	17000,00	144
Хмельницька	12352,00	14500,00	117
Черкаська	12311,00	15000,00	122
Чернівецька	11326,00	16000,00	141
Чернігівська	11853,00	12600,00	106

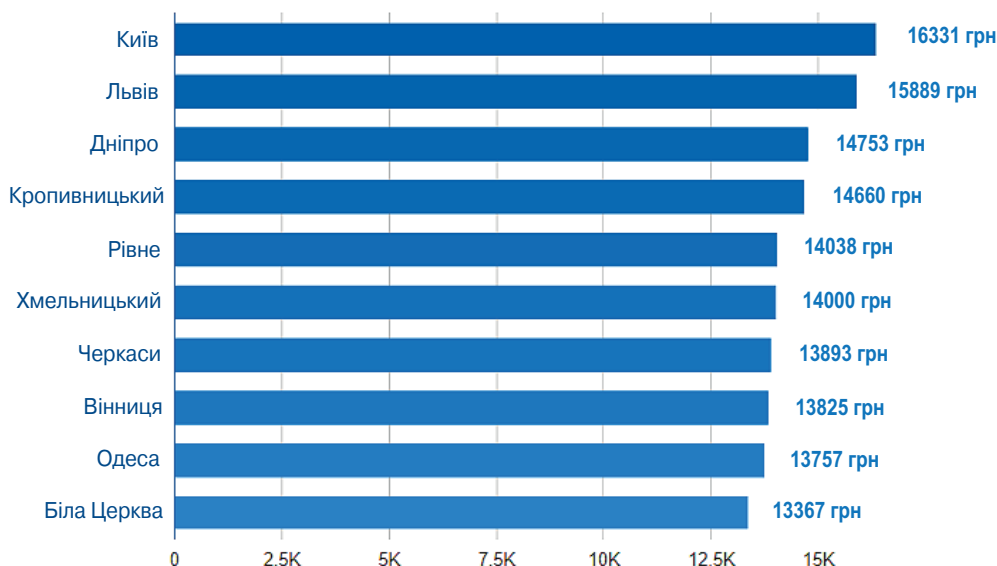

Рис. 2. Топ-10 великих міст України з рівнем заробітної плати бухгалтера, аудитора станом на 01.09.2023 р. [7]

різного роду величини і форм власності суб’єктів господарювання (малі підприємства, середні підприємства, великі підприємства) і зосередженістю працівників з економічною освітою у великих містах.

Порівняння середньої заробітної плати бухгалтера та аудитора з іншими посадами зосереджує увагу на тому, що бухгалтер та аудитор сьогодні не є лідерами серед пропонованих посад (**табл. 3**).

Посади “бухгалтер”, “аудитор” знаходяться в середині рейтингу серед топ-5 посад, що є сьогодні модальними і не сильно затребуваними. Маркетинговий аналіз засвідчив, що водій

одержує більше ніж бухгалтер чи аудитор. Одним із чинників невідповідності рейтингу посад і професій є: воєнний стан; затребуваність на ринку праці; рівень освіти; досвід роботи; вік претендента.

Аналізуючи загальну тенденцію рівня заробітку обліково-аудиторського персоналу підприємства (установи) у порівнянні зі змінами показників середнього заробітку по Україні, на нашу думку, доцільно взяти за основу заробітну плату бухгалтера (аудитора) бюджетної сфери. Відповідно до чинного законодавства для забезпечення ведення бухгалтерського обліку установа самостійно обирає форми його орга-

Таблиця 3

Рейтинг посад бухгалтерів / аудиторів серед найбільш поширених посад станом на 01.01.2023 р. (узагальнено авторами)

Рейтинг посади від мінімального до максимального	Найменування посади	Рівень середньомісячного заробітку, грн
1	Касир	12500,00
2	Продавець пива	12500,00
3	Продавець-консультант	13000,00
4	Менеджер залу	14000,00
5	Кухар	15000,00
6	Бухгалтер, аудитор	16500,00
7	Менеджер по роботі з клієнтами	18000,00
8	Водій	20000,00
9	Менеджер з продажу	21000,00
10	Директор	25300,00

нізації, зокрема введення до штатного розпису установи посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером. Керуючись основними положеннями Національного класифікатора ДК 003:2010 “Класифікатор професій”, затвердженого наказом Держспоживстандарту від 28 липня 2010 р. № 327, професійна назва роботи “бухгалтер” / “аудитор” має певні кваліфікаційні вимоги, що регулюються посадовою інструкцією. Тарифний розряд бухгалтера / аудитора в бюджетних установах встановлюється залежно від категорії, яку йому присвоєно: провідний — 10 розряд, першої — 9 розряд, другої — 8 розряд, і без категорії — 7 тарифний розряд. Під час присвоєння бухгалтеру категорії береться до уваги його освітній рівень і стаж роботи на посаді бухгалтера (табл. 4).

У процесі наукового дослідження автори взяли за основу порівняння заробітної плати бухгалтера / аудитора 8-го розряду бюджетної установи і середню заробітну плату по Україні. За допомогою методів трендового аналізу (табл. 5) було проведено розрахунки, які свідчать, що за період 2018–2022 рр. рівень заробітної плати бухгалтера / аудитора 8-го розряду мав тенденцію до зростання в середньому щорічно на 493,90 грн, а рівень середньої заробітної плати в Україні відповідно в середньому щорічно зростає на 1493,4 грн.

Загальну тенденцію зміни досліджуваних показників подано на **рис. 3**.

Таким чином, абсолютне середнє випередження динаміки заробітної плати бухгалтера / аудитора 8-го розряду на 963,75 грн менше в порівнянні з середнім абсолютним зростанням динаміки середньої заробітної плати в Україні (табл. 6).

На основі визначених абсолютних приростів у **табл. 6**, середні абсолютні прирости рівнів заробітної плати будуть становити:

$$\Delta_1^n = \frac{260 + 297 + 932 + 366}{4} = 463,75 \text{ грн};$$

$$\Delta_2^n = \frac{1637 + 1092 + 2422 + 559}{4} = 1427,50 \text{ грн};$$

середнє абсолютне випередження динаміки:

$$\bar{\Delta} = 1427,50 - 463,75 = 963,75 \text{ грн.}$$

Автори дослідили і підтвердили, що в довоєнний, воєнний і повоєнний періоди є чимало факторів, які впливають на формування середнього заробітку обліково-аудиторського персоналу. Це спричинило спотворення рейтингу посад обліково-аудиторського складу підприємств (установ), суттєво вплинуло на престиж професії. Для порівняння, згідно з дослідженням Accountancy & Finance, проведеним рекрутинговим агентством Reed,

Таблиця 4

Кваліфікаційні вимоги до посад бухгалтерів / аудиторів та їхні тарифні розряди (згруповано авторами) [4]

Посада	Кваліфікаційні вимоги	Тарифний розряд
Провідний бухгалтер / Провідний аудитор	Повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст), стаж роботи за професією бухгалтера / контролера I категорії не менше ніж 2 роки	10-й
Бухгалтер I категорії / Аудитор I категорії	Повна або базова вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст або бакалавр): для магістра – без вимог до стажу роботи, для спеціаліста – стаж роботи за професією бухгалтера / контролера II категорії не менше ніж 2 роки, для бакалавра – не менше ніж 3 роки	9-й
Бухгалтер II категорії / Аудитор II категорії	Повна або базова вища освіта відповідного напрямку підготовки (спеціаліст або бакалавр): для спеціаліста – без вимог до стажу роботи, для бакалавра – стаж роботи за професією бухгалтера / контролера не менше ніж 2 роки	8-й
Бухгалтер без категорії / Аудитор без категорії	Повна або базова вища освіта відповідного напрямку підготовки (спеціаліст або бакалавр) без вимог до стажу роботи	7-й

Таблиця 5

Тенденція зміни середньої заробітної плати бухгалтера / аудитора 8-го розряду і середньої заробітної плати по Україні за період 2018–2022 рр. [1; 6] (обчислено авторами)

Показник	Період					Разом
	2018	2019	2020	2021	2022	
Заробітна плата бухгалтера / аудитора 8-го розряду, грн	2890,00	3150,00	3447,00	4379,00	4745,00	18611,00
t	-2	-1	0	1	2	0
t ²	4	1	0	1	4	10
Yt	-5780	-3150	0	4379	9490	4939
Разом	2735,00	3229,00	3722,00	4216,00	4709,00	18611,00
Середня заробітна плата, грн	8867,00	10504,00	11596,00	14018,00	14577,00	59562,00
t	-2	-1	0	1	2	0
t ²	4	1	0	1	4	10
Yt	-17734	-10504	0	14018	29154	14934
Разом	8926,00	10419,00	11913,00	13406,00	14898,00	59562,00

Результати розрахунків:

тенденція зміни заробітної плати бухгалтера / аудитора 8-го розряду за період 2018–2022 рр.

$$\begin{cases} 18611 = 5a; \\ 4939 = 10b; \end{cases}$$

$$\begin{cases} a = 3722,5; \\ b = 493,9 \end{cases}$$

Тенденція зміни середньої заробітної плати в Україні за період 2018–2022 рр.

$$\begin{cases} 59562 = 5a; \\ 14934 = 10b; \end{cases}$$

$$\begin{cases} a = 11912; \\ b = 1493,4. \end{cases}$$

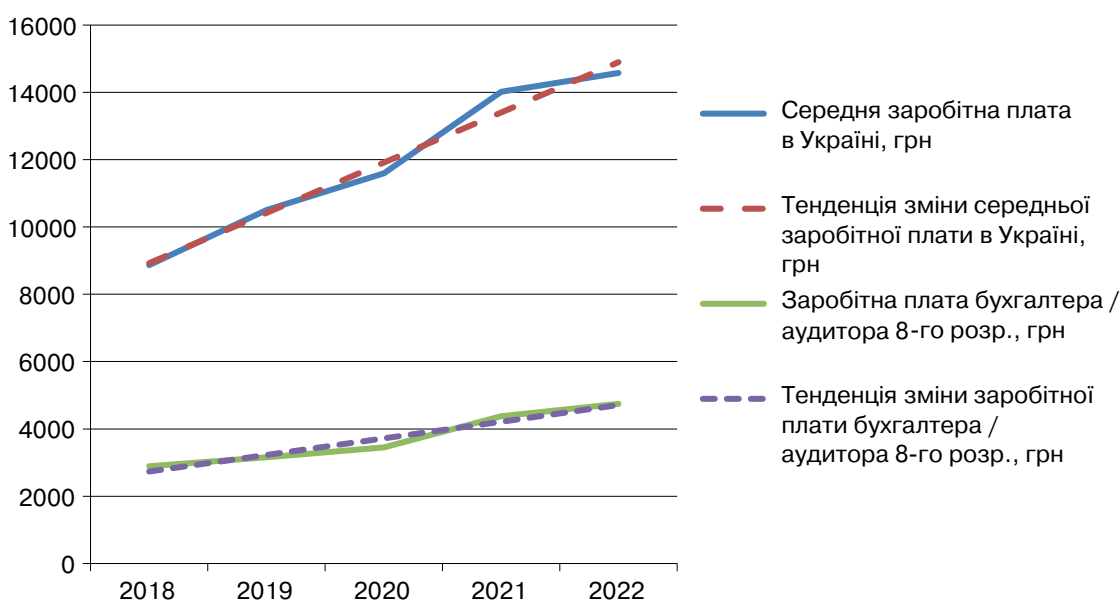

Рис. 3. Аналіз тенденції зміни заробітної плати бухгалтера / аудитора 8-го розряду бюджетної установи в порівнянні з тенденцією зміни середньої заробітної плати в Україні за 2018–2022 рр. (сформовано авторами)

заробітна плата британських бухгалтерів і фінансистів у 2021 р. продовжувала зростати. Зокрема винагорода керівників підвищилася на 3,2 %,

а в підсумку сягнула 42000 фунтів стерлінгів (54599 дол. США) за рік. У своєму звіті Accountancy & Finance Salary Guide 2021 компанія

Таблиця 6

Середні абсолютні прирости заробітної плати бухгалтера / аудитора 8-го розряду бюджетної установи і середньої заробітної плати в Україні за 2018–2022 рр. [1; 6]

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Заробітна плата бухгалтера / аудитора 8-го розряду, грн	2890,00	3150,00	3447,00	4379,00	4745,00
Абсолютний приріст, ланцюговий, грн (Δ_1^n)	–	260	297	932	366
Середня заробітна плата, грн	8867,00	10504,00	11596,00	14018,00	14577,00
Абсолютний приріст, ланцюговий, грн (Δ_2^n)	–	1637	1092	2422	559

Reed проаналізувала 7,5 млн вакансій, які публікувалися з 2016 р., та дійшла висновку, що фінансовий сектор — один із найстабільніших. Окрім анонсованого зростання заробітної плати фахівців, що працюють у цьому секторі, також спостерігалось зростання кількості вакансій на 0,2 %. Заробітні плати спеціалістів, які отримують менше 40000 фунтів стерлінгів, включаючи помічника бухгалтера та менеджера з кредитного контролю, зросли найбільше — на 12,3 та 4,7 % відповідно. Серед працівників, які отримують понад 40000 фунтів стерлінгів, найбільше підвищення відчули фінансовий директор (4,6 %), головний бухгалтер (5 %) і бухгалтер проекту (4,7 %) [3].

ВИСНОВКИ (ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Узагальнюючи результати досліджень, доцільно наголосити, що бухгалтер і аудитор необхідні на кожному підприємстві. Рівень їхньої заробітної плати залежить від віку претендента, рівня його професійних знань, а також від територіальної ознаки. Так, бухгалтер із досвідом роботи до трьох років одержує заробітну плату в розмірі в середньому від 6500,00 грн до 10000,00 грн. Зі зростанням досвіду роботи рівень заробітної плати цієї групи працівників відповідно поступово зростає.

Здійснений аналіз надає можливість визначити деякі тенденції становлення професій бухгалтера й аудитора в повоєнний час. Невідповідність рівня оплати праці в середовищі спеціальностей обумовлено наступним:

- рівень заробітної плати обліково-аудиторського персоналу не відповідає відповідному рівню оплати на ринку праці. Наприклад, водій одержує вищу заробітну плату в порівнянні із бухгалтером чи аудитором, тобто заробітна плата останніх є низькою в порівнянні з іншими спеціальностями, які на перший погляд за ступенем рівня освіти

мали б одержувати менше, хоча на практиці все навпаки;

- юридична відповідальність обліково-аудиторського персоналу на підприємстві є одним із факторів, які мали б чинити вплив на формування їхнього заробітку. Юридична незахищеність бухгалтерів і аудиторів спричиняє формування у працівника незадоволення від роботи, що впливає на результат, а в подальшому на рівень освіти і оплату праці;
- запровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та аудиту вимагають на ринку праці відповідних спеціалістів, які б вільно володіли певними методами і методичними підходами з формування фінансової звітності і написання аудиторських висновків, а також наявності відповідних сертифікатів;
- запровадження воєнного стану в Україні спричинило виїзд багатьох спеціалістів у галузі бухгалтерського обліку й аудиту за межі України, які покинули основне місце роботи, а на місцях працевлаштовані на більш високі заробітки і не планують повернення в Україну. Вільні вакансії заповнюються претендентами з числа наявних резюме, кількість яких у 5 разів перевищує фактичну потребу;
- однією з проблем бухгалтерської професії сьогодні є перенавантаження роботою. Нині бухгалтерам доводиться працювати з величезною кількістю документів, постійно стикатися зі змінами в нормативних документах, розв'язувати проблеми з програмним забезпеченням, виконувати поточні доручення керівництва, працювати в одній команді з лінійними бухгалтерами, які мають низький професійний рівень знань тощо. Усе це призводить до неймовірної завантаженості роботою.

На нашу думку, підвищення середнього рівня заробітної плати бухгалтера / аудитора

можливе за рахунок зовнішніх і внутрішніх регуляторів. До зовнішнього регулятора підвищення рівня заробітку можна зарахувати розширення мережі суб'єктів господарювання на основі вдосконалення нормативно-правової бази в повноцінний період, що буде реалізовано за рахунок запровадження пільг для виробничих підприємств у галузі оподаткування. Таке надасть можливість зменшити податковий тиск і тим самим збільшувати обсяги виробництва, за рахунок чого надалі можливим є підвищення оплати праці. Внутрішнім регулятором із підвищення оплати праці бухгалтера чи аудитора завжди буде виступати: рівень знань, постійне підвищення кваліфікації, перерозподіл функціональних обов'язків тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серп. 2002 р. № 1298. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF#Text>.
2. Державна аудиторська служби України. Інформація за результатами діяльності Державної аудиторської служби, міжрегіональних територіальних підрозділів та управлінь в областях у лютому 2021 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/136834>.
3. МЕДІА ЦЕНТР ПАБУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.pabu.com.ua/ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/1500-zarobitna-plata-audytoriv-ta-bukhhalteriv-pokazuie-tendentsiiu-do-zrostannia>.
4. Національний класифікатор ДК 003:2010 “Класифікатор професій” [Електронний ресурс]: наказ Держспоживстандарту від 28 лип. 2010 р. № 327. — Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN5940J>.
5. Огляд статистики зарплатні професії “Бухгалтер в Україні” [Електронний ресурс] // Trud.com. — Режим доступу: <https://ua.trud.com/ua/salary/2/3454.html>.
6. Середня заробітна плата в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/reg_zp_m/reg_zpm_u/arh_zpm_u.htm.
7. Статистика зарплат [Електронний ресурс] // Work.ua. — Режим доступу: <https://www.work.ua/stat/>
8. Бугай Н. О. Професія аудитора в Україні: сьогодні та майбутнє [Електронний ресурс] / Н. О. Бугай // Економічний часопис-XXI. — 2013. — № 9–10 (1). — С. 99–102. — Режим доступу: <http://ea21journal.world/wp-content/uploads/2022/04/ea-V133-26.pdf>.
9. Бессонова Г. П. Проблеми розвитку аудиту і аудиторських послуг в Україні [Електронний ресурс] / Г. П. Бессонова // Ефективна економіка. — 2020. — № 12. — Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/96.pdf.

10. Гуцаленко Л. В. Аудит в Україні: розвиток, проблеми та шляхи їх вирішення / Л. В. Гуцаленко, Н. В. Пришляк // Інноваційна економіка. — 2018. — № 1. — С. 97–101.

REFERENCES

1. Pro oplatu pratsi pratsivnykiv na osnovi Yedynoi taryfnoi sitky rozriadiv i koefitsientiv z oplaty pratsi pratsivnykiv ustanov, zakladiv ta orhanizatsii okremykh haluzei biudzhetnoi sfery: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 serpnia 2002 r. № 1298 [On remuneration of employees based on the Unified tariff grid of grades and coefficients for remuneration of employees of institutions, establishments and organizations of certain branches of the budget sphere: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 30, 2002, No. 1298]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF#Text> [in Ukr.].
2. Derzhavna audytorska sluzhby Ukrainy. Informatsiia za rezultatamy diialnosti Derzhavnoi audytorskoï sluzhby, mizhrehionalnykh terytorialnykh pidrozdiliv ta upravlin v oblastiakh u liutomu 2021 roku [State Audit Service of Ukraine. Information on the results of the activities of the State Audit Service, interregional territorial units and departments in the regions in February 2021]. Retrieved from: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/136834> [in Ukr.].
3. MEDIA TENTER PABU. Retrieved from: <https://www.pabu.com.ua/ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/1500-zarobitna-plata-audytoriv-ta-bukhhalteriv-pokazuie-tendentsiiu-do-zrostannia>.
4. Natsionalnyi klasyfikator DK 003:2010 “Klasyfikator profesii”: nakaz Derzhspozhyvstandartu vid 28 lypnya 2010 r. № 327 [National classifier DK 003:2010 “Classifier of professions”: order of Derzhspozhyvstandard dated July 28, 2010 No. 327]. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN5940J> [in Ukr.].
5. Ohliad statystyky zarplatni profesii “Bukhhalter v Ukraini” [Overview of salary profession statistics “Accountant in Ukraine”]. Retrieved from: <https://ua.trud.com/ua/salary/2/3454.html> [in Ukr.].
6. Serednia zarobitna plata v Ukraini [Average salary in Ukraine]. Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/reg_zp_m/reg_zpm_u/arh_zpm_u.htm [in Ukr.].
7. Statystyka zarplat [Salary statistics]. Retrieved from: <https://www.work.ua/stat/> [in Ukr.].
8. Buhai, N. O. (2013). Profesiia audytora v Ukraini: sohodennia ta maibutnie [Auditor profession in Ukraine: present and future]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI* [Economic journal-XXI]. 9–10 (1), P. 99–102. Retrieved from: <http://ea21journal.world/wp-content/uploads/2022/04/ea-V133-26.pdf> [in Ukr.].
9. Bessonova, H. P. (2020). Problemy rozvytku audytu i audytorskykh posluh v Ukraini [Problems of the development of audit and audit services in Ukraine]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy]. 12. Retrieved from: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/96.pdf [in Ukr.].
10. Hutsalenko, L. V., & Pryslyak, N. V. (2018). Audyt v Ukraini: rozvytok, problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [Audit in Ukraine: development, problems and ways to solve them]. *Innovatsiina ekonomika* [Innovative economy]. 1, P. 97–101. [in Ukr.].

R. Yu. OVCHARYK, PhD in Economics, Associate Professor
O. V. OVDII, Senior Lecturer
V. S. NEHODENKO, PhD in Economics, Associate Professor
T. Yu. KOPOTIIENKO, PhD in Economics, Associate Professor
V. P. MINIAILO, PhD in Economics, Associate Professor

MISSION AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE ACCOUNTING AND AUDITING PROFESSION IN THE WAR AND POST-WAR PERIOD

Abstract. Profession “accountant”, “auditor” have always been in demand on the labor market. Martial law in Ukraine, introduced in 2022, makes some adjustments in the formation of the labor market, in particular, this relates to accounting and auditing personnel. Many enterprises were forced to leave the territory of the place of registration, many employees of these positions were forced to leave Ukraine and did not return. This shows that today there is a change in the structure of the accounting and auditing staff of the enterprise. This, in turn, significantly affected the formation of wages of this category of employees, their status and needs on the labor market. The article contains studies related to the rating of positions and place of “auditor”, “accountant” in the structure of the administrative staff of the enterprise. In order to determine the prestige and salary level of “accountant” and “auditor”, the average salary level was analyzed, the rating of these positions was determined compared to other positions. The main reasons for the imbalance of positions and the low rating of “accountant” and “auditor” among other positions at Ukrainian enterprises have been studied. The general trend of changes in the average salary of this category of employees was studied, further possible changes and the influence of factors were determined. The formed conclusions, confirmed by statistical data, made it possible to focus attention on the main directions of improving the structure of the labor market of accounting and auditing personnel and analyzing the main factors that will lead to an increase in the average salary of this category of employees.

Keywords: accountant, auditor, average salary of accounting and audit personnel, rating of positions, average salary in Ukraine, requirements for accounting and auditing positions, TOP-5 positions of auditor, coefficient analysis of auditor’s (accountant’s) salary, general trend.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Овчарик Роман Юрійович — канд. екон. наук, доц., Державний торговельно-економічний університет, вул. Кіото 19, м. Київ, Україна, 02156; +38 (096) 197-18-87; romanovcharik@ukr.net; ORCID: 0000-0001-6536-9712

Овдій Олена Василівна — с. викладач кафедри обліку і аудиту ННІ ЕІУ, Національний університет харчових технологій, вул. Володимирська 68, м. Київ, Україна, 01601; +38 (066) 737-10-90; ovdii@i.ua; ORCID: 0000-0003-1531-3352

Негоденко Вікторія Степанівна — канд. екон. наук, доц., Державний торговельно-економічний університет, вул. Кіото 19, м. Київ, Україна, 02156; +38 (096) 645-98-68; v.nehodenko@knu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-6873-2011

Копотієнко Тетяна Юрївна — канд. екон. наук, доц., Державний торговельно-економічний університет, вул. Кіото 19, м. Київ, Україна, 02156; +38 (063) 075-94-23; t.kopotiienko@knu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-6107-9937

Міняйло Вікторія Петрівна — канд. екон. наук, доц., Державний торговельно-економічний університет, вул. Кіото 19, м. Київ, Україна, 02156; +38 (098) 226-77-41; v.miniailo@knu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-5867-7135

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Ovcharyk R. Yu. — PhD in Economics, Associate Professor, State University of Trade and Economics, 19, Kyoto Str., Kyiv, Ukraine, 02156; +38 (096) 197-18-87; romanovcharik@ukr.net; ORCID: 0000-0001-6536-9712

Ovdii O. V. — Senior Lecturer, National University of Food Technologies, 68, Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine, 01601; +38 (066) 737-10-90; ovdii@i.ua; ORCID: 0000-0003-1531-3352

Nehodenko V. S. — PhD in Economics, Associate Professor, State University of Trade and Economics, 19, Kyoto Str., Kyiv, Ukraine, 02156; +38 (096) 645-98-68; v.nehodenko@knu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-6873-2011

Kopotiienko T. Yu. — PhD in Economics, Associate Professor, State University of Trade and Economics, 19, Kyoto Str., Kyiv, Ukraine, 02156; +38 (063) 075-94-23; t.kopotiienko@knu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-6107-9937

Miniailo V. P. — PhD in Economics, Associate Professor, State University of Trade and Economics, 19, Kyoto Str., Kyiv, Ukraine, 02156; +38 (098) 226-77-41; v.miniailo@knu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-5867-7135

